



Näringsdepartementet

Minnesanteckningar från sakråd den 20 april 2021 om den gemensamma jordbrukspolitiken efter 2023

Inledning

Syftet med dagens sakråd är att få reflektioner på de frågor som har skickats ut före mötet.

Tomas Engholm, kommunikationschef på Näringsdepartementet inleder mötet. Minnesanteckningar kommer att finnas på regeringens hemsida efter mötet. Tobias Olsson, enhetschef på Näringsdepartementet, närvarar under mötet, tillsammans med flera medarbetare.

Till funktionsbrevlådan n.strategisk.plan@regeringskansliet.se kan man lämna allmänna synpunkter om arbetet med strategisk plan till Näringsdepartementet.

Tomas meddelar att det även går att lämna synpunkter på miljökonsekvensbeskrivningen (MKB), och svar ska lämnas senast den 6 maj. Synpunkter på miljökonsekvensbedömningen lämnas till Jordbruksverket på adressen miljobedomning.cap@jordbruksverket.se

Statssekreterare Per Callenberg skickar en videohälsning. Han understryker att åtgärderna måste bli enklare och färre i morgondagens jordbrukspolitik. Alla behov kan inte mötas inom ramen för CAP – vi måste väga välja och prioritera. Vad kan hanteras inom CAP, och vad kan hanteras nationellt?

Carl-Fredrik Lööf, Näringsdepartementet, berättar om arbetsprocessen för beredningen av den strategiska planen:

Nu har de åtgärdsbeskrivningar som Jordbruksverket lämnade över till Regeringskansliet i december (med efterföljande kompletteringar under 2021) diskuterats mellan olika enheter på Näringsdepartementet och mellan olika departement. Det kvarstår fortfarande stora oklarheter, t.ex. kring budget och regelverket på EU-nivå, men det finns inte tid att avvakta besked utan arbetet behöver fortgå. I december ska Sverige överlämna ett förslag till strategisk plan till kommissionen.

Inför detta sakråd finns det tre frågor som departementet vill få synpunkter på från dagens talare. En av frågorna inför dagens sakråd rör ettåriga miljö- och klimatersättningar (eco-schemes). Införandet av eco-schemes (och öronmärkning för desamma) berör även övriga åtgärder i den strategiska planen, eftersom medel till eco-schemes också kan användas till exempelvis gårdsstödet. Det är viktigt att de ettåriga miljöersättningarna är logiska, rimliga och ger miljönytta, dvs får den effekt vi söker. Men det är förstås också av största vikt att lantbrukarna vill och kan nyttja dem, att det inte är för svårt eller krångligt, om ingen söker stödet får vi heller inte någon miljönytta.

Lantmännen AB, Alarik Sandrup

Alarik inleder med att betona att de är ett kooperativ. Utgångspunkt för deras synpunkter är livsmedelsstrategin (LMS). Vill öka produktion, både inom växtodling och animalieproduktion samt export. Nycklar till framgång är ökad produktivitet, resurseffektivitet, innovation, snarare än i detaljstyrning genom regler. Detta kan skapa ökad lönsamhet och attraktionskraft.

Minimera budget för eco-schemes, alltså omfördelningen till denna typ av åtgärder.

1. Ändra inte för mycket i pelare 2. Öka eller maximera investeringsstödet, exempel på åtgärder som är eftersatta är täckdikning, bevattning. Enligt en egen beräkning finns en dräneringsskuld på 8 miljarder. Allmänna åtgärder, tex bredband och kommersiell service, ska inte finnas i CAP då det finns nationella pengar.

2. Förslaget från EU leder till en enorm omfördelning till eco-schemes som kan slå mycket hårt. Sverige är mycket beroende av inkomster från CAP

jämfört med andra länder enligt sammanställningar från EU, denna omfördelning gör att vi därför är skörare.

3. Stärkta investeringsstöd för modernisering samt innovationsfrågan är viktiga. Regelförenklingar är viktigt, inte bara inom CAP utan även andra regler för lantbrukare, främst på miljöområdet.

Havs- och vattenmyndigheten, Björn Sjöberg

HaV vill främst kommentera fråga 1. Utveckla befintliga ersättningar främst genom förstärkning av budget, men även nya ersättningar behövs. Ska bidra till att vi når miljömålen. Samordning inom CAP och mellan CAP och andra anslag är viktigt. Uppdelningen mellan pelare är inte nödvändigtvis en stor fråga men det behöver finnas en samsyn och ett helhetsperspektiv för båda pelarna. Lyfter att vi måste jobba sektorsövergripande utifrån avrinningsområdesperspektiv. Behöver förtydliga vilka effektmål CAP ska ge och hur det är synkat med uppfyllande av mål på miljöområdet. Lyfter strukturkalkning som exempel, att det är stora skillnader mellan VMs och CAPs förslag. SJV föreslår en nivå som bara är en bråkdel av behovet. Viktigt för samordning att jobba efter en gemensam bild.

Sametinget, Camilla Hansson

Vill koncentrera sig till fråga 1.

1. Generellt är Sametinget för förenkling och färre åtgärder, men i detta sammanhang måste Sametinget lyfta att rennäringen får inga eller få stöd inom miljö- och klimatområdet utifrån de förslag som har presenterats. Investeringsstöd som finns med i förslaget räcker inte. Märkligt att vi inte finns med mer eftersom rennäringen arbetar på mer än halva Sveriges yta. Aktiviteter knutna till rennäring berör flera miljömål förutom Storslagen fjällmiljö även tex. myllrande våtmarker, levande skogar.

Samisk kultur bygger på hållbarhet, cirkulär ekonomi mm. och detta borde värdesättas genom ersättningar. Klimatförändringar leder till stora problem som försvårar renskötsel. Stora variationer i temperatur på vinter och brist på mat leder till stödutfodring i större skala. Det finns nationella stöd för det men pengarna räcker inte längre. Det stödet är inte proaktivt, behövs därför ett stöd så man kan anpassa sig till klimatförändringarna. Stort tryck från

turism, gruvor, vindkraft etc är snart så stort att det är omöjligt att bedriva renskötsel.

I den bästa av världar ger miljöersättningar också bättre konkurrenskraft. Men det finns åtgärder man behöver göra utan ekonomiska incitament därför behövs det stöd för miljö och klimat som inte gynnar konkurrenskraft.

Världsnaturfonden (WWF), Jenny Jewert

WWF tackar för att detta sakråd ordnades då de har önskat detta.

1. Behövs både förstärkning och utveckling av befintliga samt nya ersättningar för en omställning till ett hållbart jordbruk. Har i tidigare skriftliga inspel lämnat förslag som kommer att sammanställas som input till MKB. Ska vara verkliga behov som styr och inte SJVs svårigheter att utveckla nya stöd. I underlag ger SJV exempel på kostnader för nya eco-scheme (70 000 timmar). WWF anser att den uppgiften behöver redovisas och förklaras. Stöden behöver vara effektiva och träffsäkra oavsett pelare.

2. Matproduktion är avhängigt hållbarhet, alla stöd måste gå ihop med hållbarhet. Investeringsstöd som försämrar eller har negativ påverkan på miljö/klimat ska inte beviljas. CAP ska bidra till att det finns lantbruk i hela landet, och av alla storlekar.

3. Kompensationsstödet ska styras mot hållbar djurtäthet och kopplade stöd ska fokusera på betande djur.

Stöd till kommersiell service och bredband ska flyttas från CAP. Hanteras bättre med nationella medel. Medel till LEADER bör inte gå utöver EU-kravet på minsta budgetallokering. Medel måste frigöras för hållbart jordbruk.

Minskat direktstöd kan leda till högre priser, viktigt att det inte leder till minskad självförsörjningsgrad som flyttar miljöpåverkan till andra länder. Hela livsmedelskedjan behöver kliva fram för att efterfråga hållbar mat. Maten behöver ett högre värde i butik för att på så sätt leda till minskad överkonsumtion och minskat matsvinn.

Föreningen svenskt fjälljordbruk, Kristian Olofsson

Håller till stora delar med Sametinget.

Vill framföra behovet av att fjälljordbruk synliggörs tydligare, får inte uppmärksamhet som det är idag. Kopplad till fjälljordbruk finns en stor naturvårdsskuld som skjuts framför och är missad i politiken. Behöver tas på allvar så detta jordbruk kan revitaliseras. Fjälljordbruk och extensivt bete kan förvalta naturvärden och kulturmiljöer som har långa anor. Möjliggör ökad resiliens i lokalsamhället tex. lokal matproduktion. Kan synliggöras både i miljöersättningarna, och därigenom visas upp för Bryssel. Fjälljordbruk bör kunna definieras in i befintliga stödformer, men kan behöva komplettera med nya. Även behov av att ändra definition av kompensationsstödet som missgynnar de som har extensiv betesdrift för att bättre bidra till lönsamhet för denna typ av jordbruk.

Ludvig och co (tidigare LRF konsult), Per-Ola Frisell

Kommentarerna från Ludvig o co ges ur ett lantbrukarperspektiv. Som svar på fråga 1 anser man att det är oväsentligt vem som finansierar åtgärderna, det är snarare innehållet som är avgörande. Fråga 2: Det finns ett stort behov av investeringsstöd och pengarna tar alltid slut, så det är en prioriterad åtgärd. Vad gäller eco-schemes: För att kunna ta del av pengarna måste det finnas en bred palett av åtgärder att söka. Det ska vara lämpliga, relevanta och attraktiva åtgärder. Alla typer av lantbrukare, i hela landet, ska kunna söka eco-schemes. Om det inte finns åtgärder som är lämpliga för alla lantbrukare koncentreras stödpengarna till vissa grupper.

Reflektion från Tobias Olsson, Näringsdepartementet

Lönsamhet och miljö/klimat är inte motpoler, utan båda dimensionerna verkar för en långsiktigt hållbar produktion. Vi måste ha en strategisk plan som skapar enkla förutsättningar för både stödsökande och myndigheter. Behoven behöver styra kommande CAP, inte de administrativa förutsättningarna hos olika myndigheter. Samtidigt går det inte att bortse från administrationen. Så vi behöver arbeta för färre och enklare åtgärder.

Länsstyrelsen Norrbotten: Ove Karlsson

Den strategiska planen pekar tydligt ut att jordbruket ska bli mer konkurrenskraftigt och mer hållbart. Vi har inte lyckats med detta i Sverige hittills, och vi måste fundera över varför, och vi behöver fundera över var vi befinner oss. Den ekologiska hållbarheten är idag hög, men det räcker inte, vi måste bli bättre. Den ekonomiska hållbarheten är inte bra, och vi har minskat vår produktion. Företagen tvingas hantera stora risker men har inte vinstmarginalerna för det. Den sociala hållbarheten följer den ekonomiska hållbarheten – den är ansträngd i och med dålig lönsamhet i näringen och en ofta bristfällig service på landsbygden. Så, hur borde vi egentligen göra? Företagen behöver jobba långsiktigt och målinriktat. Det borde finnas strategiska hållbarhetsplaner i företagen – man måste göra rätt saker och göra sakerna rätt. Svar på fråga 1: Jobba inte med nya ersättningar, utan fokusera istället på att få fram utvecklingsplaner i företagen. Pelare 2 bör utnyttjas före pelare 1. Investeringsstöden bör vara rejält tilltagna i norra Sverige för att möta de behov som näringen där har, exempelvis avseende stödnivån. Startstöd är väldigt viktigt och behöver nå fler.

Hushållningssällskapet, Ingemar Henningsson

Jordbruksverkets IT-system måste fungera från dag 1. Pelare 1 bör förstärkas med den summa som nu flyttas från pelare 2 (fleråriga miljöersättningar görs om till ettåriga). Nya miljöstöd kan också behövas i pelare 2. HS menar att alla förändringar inte behöver göras på en gång – vi kan behöva en längre övergångsperiod för att införandet ska bli så bra som möjligt (som i förra programperioden). Stärkt konkurrenskraft är viktigt, och ett sätt att nå det är via rådgivning. HS har en stor och bred kompetens och kan bidra aktivt i kommande CAP. Fånggrödor och mellangrödor behöver förstärkas vad gäller ersättningsnivån. Idag ligger den i underkant på vad det kostar att genomföra åtgärderna, vilket resulterar i en dålig anslutning. IT-systemen för ansökningar behöver utvecklas och bli enklare för att få högre anslutning.

Region Skåne, Oddvar Fiskesjö

Livsmedelsindustrin i Skåne är viktig för hela landet och Skåne är med och driver utvecklingen inom näringen. Fråga 1: Utforma ersättningarna så affärsutveckling och miljö/klimat går hand i hand – skapa ett helhetsperspektiv på hållbar utveckling och konkurrenskraft. Enkla system är bra, det ska vara lätt att göra rätt. Gröna given och Digitaliseringsagendan är

viktig att inkludera i CAP. Digitala satsningar kan bädda för bättre precisions och träffsäkert i produktionen och en miljövänligare näring. Den här typen av kopplingar mellan olika stödprogram/initiativ är viktigt att ta höjd för. Fråga 2: Pelare 1 bör villkoras med miljö och klimatkrav. Det finns risk för att många inte söker eco-schemes, därför är kravställning inom andra stöd viktigt. Om vi blir mer hållbara blir vi också mer konkurrenskraftiga. Innovation inom livsmedelssektorn viktig. Forskning och innovation inom CAP behöver också kopplas ihop med andra satsningar, t.ex. Horisont Europa. Fråga 3: Företagens långsiktiga konkurrenskraft är avhängigt miljö- och klimatsatsningar. En omställning måste göras och det kan CAP hjälpa till med.

Ekologiska Lantbrukarna, Sofia Sollén-Norrlin

Tackar för att ytterligare sakråd har ordnats.

Det vi behöver är en långsiktigt hållbar konkurrenskraft, och det når vi inte utan ett aktivt miljö- och klimatarbete. Miljö- och klimataspekter bör finnas med inom alla åtgärder – för det handlar också om legitimitet gentemot skattebetalarna. Ju snabbare omställningen går, desto bättre. Vi ser positivt på ett ökat inslag av miljö- och klimatsättningar eftersom det stödjer en långsiktigt hållbar konkurrenskraft. Förslaget till kompensationsstöd måste anpassas då ekologiska lantbrukare i norra Sverige med låg djurtäthet missgynnas. Ekologiska gårdar bör exempelvis ha lägre kvar på djurtäthet. Tunt med förslag på åtgärder som stödjer kolinlagring, bara ersättning till mellangroda. Vallodling är mer effektivt och det känns motsägelsefullt att det föreslås tas bort. Det blir inte mer pengar till ekologisk produktion om det ligger i pelare 1, så val av pelare spelar därmed ingen större roll. Ekologiska lantbrukarna har skickat in ett förslag på hur ekostödet kan bli mer träffsäkert.

Svenska Samernas riksförbund (SSR), Anna-Marja Kaddik

SSR håller med föregående talare från Sametinget och kommenterar här lite utöver det. Konstaterar att de inte ryms inom den strategiska planen. Nulägesbeskrivning: Finns en stor oro för klimatförändringar, förr fungerade bete året runt men nu är det inte möjligt längre. Detta leder till ex. ökad bränsleåtgång pga. fler fraktar med lastbil och ökad utfodring. Saknas forskning och innovationer för hur dessa nya utmaningar ska hanteras. Utfodring av ren är svårt, det har tillkommit nya sjukdomar, ökat

sjukdomsantal och det saknas veterinärkompetens kopplat till dessa följder av klimatförändring. Förslag på ersättningar är återställande av betesmarker och flyttleder då detta inte går att lägga på enskilda företag att finansiera och lösa. Vissa företag har kunnat göra klimat och sårbarhetsanalyser, det hade varit önskvärt att alla hade kunnat göra det. Ihop med dessa sårbarhetsanalyser behövs sedan kompetensutveckling, forskning och innovation. Detta ska inte vara kopplat till krav på att öka konkurrenskraft i form av ökat antal anställda. Det fungerar inte för åtgärder som enbart är kopplade till kostnader.

Sweden Food Arena, Marie Gidlund

Vill lyfta vikten av ett innovationsperspektiv. Innovationsgraden är i snitt hög, men primärföretag sticker ut som lägst innovationsgrad i livsmedelskedjan. Visionen är en klimatneutral produktion 2045 och näringen vill bidra och utvecklas för att nå detta, men det behövs mer radikala innovationer. Innovationer måste utgå från en marknad och konsumenter som vill betala och bygga på marknadsinsikter, trendanalyser mm. Kopplat till detta behövs en infrastruktur och starka strukturer som kan föra ut kunskaper till företagen. Stöden måste styras mot sådant som har koppling till innovationer.

Ett exempel är att stödsystemet måste utvecklas så att regionala projekt kan kopplas samman och bli nationella. Satsningar på innovation kan knyta samman miljö och jordbrukspolitik på ett smart sätt.

Lantbrukarnas riksförbund-mjölk, Suzanne Cewe

Tackar för sakrådet och hänvisar också till inspelet från Lantbrukarnas riksförbund som gjordes vid sakrådet den 14 april.

1. Mjölkföretag har väldigt mycket krav för det är en kombination av djur-, växt- och livsmedelsproduktion. Det måste löna sig att vara bäst i klassen. Ersättning för vall och betesmarker är därför viktiga. Borde finnas en baseline som är gemensam i hela EU så alla kan vara med på samma villkor.
2. Kombination är det bästa, ett viktigt stöd för mjölkföretagen är stöd för nötkreatur. Finansiering till investeringar ska finnas under hela perioden. Viktigt att åtgärder tillåter utveckling och rationalisering som inte sker samtidigt som expansion.

3. Vill belysa helheten. Foderproduktion är en central del. Tillgång på mark är begränsad faktor, ser att begränsningarna ökar pga krav på miljöytor. Lyfter att inget av de nya eco-scheme gynnar mjölkföretag då inga direkt bidrar till foderproduktion. Vad gäller proteingrödor så är de inte optimala att odla då de kräver långa rotationstider och inte utvecklas optimalt överallt och finns en del osäkerheter som tex om de ger bismak på mjölk. Kompensationsstödet måste finnas med i minst samma omfattning som idag. Nötkreaturstödet är viktigt och bidrar till både biologisk mångfald och konkurrenskraft.

Gemensamma reflektioner

Hela Sverige ska leva, Staffan Nilsson

Viktigt att det i strategiska planen finns åtgärder för generell landsbygdsutveckling.

Sveriges Grisföretagare, Johan Eriksson

Vill ansluta till Lantmännens synpunkter. Dränering och övriga investeringar är viktiga. Vill också haka på Svenska samernas riksförbunds synpunkt om att det inte går att alla investeringar ska leda till fler anställda, svårt ibland när man gör effektiviseringsåtgärder. Håller också med om att hela landet behöver inkluderas i CAP. Lyfter också begränsningar i tillgång på mark och vill gärna ha en analys från SJV hur det slår mot olika näringsgrenar.

Sveriges Nötköttsproducenter (SNP), Camilla Hansson

1. Vi kommer att skicka inspel senare men vill lyfta att betande djur tillför biologisk mångfald, kolinlagring mm. där det inte går att odla annat. Viktigt att ersättningsarna hamnar hos djurägare för att nå miljö- och klimatmålen. Både befintliga och nya ersättningar behövs. Köttproduktion har ingen ersättning vilket det finns ett behov av. Nötköttsproducenter har idag inga djurvälståndersättningar.

2. En djurvälståndersättnings kommer alla till del och SNP tror att stöd i pelare 1 ger säkrare och mer långsiktig finansiering. Tillgång på investeringsstöd är viktigt. Rådgivningen bör vara självfinansierad eller genom ett statligt finansierat kunskapsnav. Nötkreaturstödet är viktigt för nötköttsproducenter.

3. En djurvälferdsersättning till dikor hela landet, höjda betesmarksersättningar, kompensationsstödet bör vara kvar i minst samma omfattning. Vallen bör finnas kvar. Får inte vara IT och administration som styr vad som kan bli en ersättning. En del blir missgynnade av förslagen tex de som inte kan söka eco-schemes eller kompensationsstödet. Dessa företagare får inte glömmas bort.

Sveriges jordägarförbund, Johan Varenius

Vi har skickat in våra synpunkter. Administration och IT-funktionalitet får inte styra införandet. Hoppas att regeringen är öppen att lyfta in andra stöd än det som SJV föreslagit. Det är inte oväsentligt var stöd till ekologisk produktion hamnar, det bör vara kvar i pelare 2.

Inspel från Ekologiska Lantbrukarna, Sofia Sollén-Norrlin, via chatten: Eko blir ca 10 % av hela budgeten för gårdsstödet, vilket väl inte är orimligt när arealen ekocertifierad som kvalificerar att söka eko uppgår till 20 % av arealen - i hela landet.

Eco-schemes bör som HS sa vara en bredare palett med val som passar i hela landet. Håller med SNP om att kunskap osv finansieras utanför. Bör även finnas eco-schemes som är incitamentsbaserade och därmed kan påverka lönsamhet positivt. Viktigt att se över kompensationsstödet för att minska tröskeleffekter etc. samt efterfrågar vall som eco-scheme. En fortsatt hög medfinansiering är avgörande i pelare 2.

Riksantikvarieämbetet: Charlotte Hamilton

Ser positivt på förenklingar men de bör inte ske på bekostnad av måluppfyllelse. Efterfrågar satsningar på landskapsvård, igenväxning av öppna marker är ett problem. Landskapsvård ska ses som en del i jordbruket. Mellan perioder har flera av dessa ersättningar försvunnit, bland annat ersättning till miljö- och kulturvärden och utvald miljö. Landskapsvård har stor betydelse för attraktiv landsbygd. När ska vi få se dessa satsningar igen? Hänvisar till utredningar tex falbygden, resultatbaserade ersättningar.

Winnet Sverige, Britt-Marie Söderberg Torstensson

Inspel via chatten: Vill som tidigare lyfta in genus/jämställdhetsperspektivet i de områden som är under hantering. Ska finnas i program för genomförande

och finansieras inom klimat, energi, miljö etc det ska som ni anger finnas ett systematiskt förhållningsätt + forskning och utveckling. Det är Winnet Sveriges synpunkter o inspel.

Summering Tobias Olsson, Näringsdepartementet

Tack för dagen. Har varit en bredd i inspelen och även en del andra infallsvinklar än förra veckans sakråd, framförallt om rennärning fjällnära miljöer. Tar med sig att det behövs samordning mellan CAP och andra fonder. Hav nämner vattenförvaltning och de behov som är identifierade där, det är ett exempel. Vi kan inte göra allt inom CAP. Frågan är vad som är effektivt att göra inom CAP. Ökad produktion behövs samtidigt som vi når miljö- och klimat mål. Det belyser tydligt vad vi pratar om och vad vi ska nå och är pudeln kärna i livsmedelsstrategin.

Vad händer nu? Fortsatt beredning

Avslutning Carl-Fredrik Löf, Näringsdepartementet

Bästa sättet att förmedla inspel är genom de postlådor som ni fått i chatten. Skriftliga inspel. Vet inte vad eller nästa kommunikation blir kring detta. Bästa sättet är att skicka eller ringa in inspel. Får återkomma med nästa kommunikationsinsats.

På Jordbruksverket webbplats finns nu den strategiska miljöbedömningen för konsultation. Denna har tagits fram av förhandsutvärderare som följer programmeringsarbetet. Synpunkter kan lämnas senast den 6 maj till miljöbedomning.cap@jordbruksverket.se. Mer information om miljöbedömningen finns halvvägs ner på denna sida:

<https://jordbruksverket.se/stod/jordbrukspolitiken-och-havs--fiskeri--och-vattenbrukspolitiken/jordbrukspolitiken-cap/jordbrukspolitiken-fran-2023>

Synpunkter kan lämnas på adressen n.strategisk.plan@regeringskansliet.se

Näringsdepartementet ska lämna ett förslag på strategisk plan till kommissionen i december.